

Praca została starannie wydana. Zawiera rozważanie końcowe i indeks osób, które na pewno ułatwią czytelnikom orientację w omawianej problematyce.

Mikołaj Tomaszewski (Toruń)

Stanisław Alexandrowicz, *Studia z dziejów miasteczek Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Toruń 2011, ss. 442 + mapa

Profesor Stanisław Aleksandrowicz jest wielce zasłużonym dla historiografii badaczem kartografii i historii społeczno-gospodarczej Wielkiego Księstwa Litewskiego. Część jego prac, szczególnie wydanych wcześniej, stała się obecnie trudno dostępna. Stąd pojawiła się idea reedycji części opracowań, a wspomniana praca stanowi właśnie realizację tego pomysłu.

Prezentowane opracowanie zawiera 9 artykułów i 4 edycje źródłowe. Wszystkie zgromadzone prace poruszają kwestie miast i miasteczek oraz różnych aspektów ich funkcjonowania. Pierwszy artykuł przedstawia proces kształtowania się sieci miejskiej w Wielkim Księstwie Litewskim („Geneza i rozwój miasteczek Białorusi i Litwy do połowy XVII w.”). Jego uzupełnieniem są dwa aneksy zawierające wykaz miast wraz z datami ich fundacji lub najstarszych wzmianek o ich istnieniu. Kolejne opracowanie porusza kwestię urbanizacji Podlasia („Powstanie sieci miejskiej Podlasia na tle wczesnych procesów urbanizacyjnych w Wielkim Księstwie Litewskim”). Omówione zostają w nim podobieństwa i różnice w formowaniu się sieci miejskiej tego regionu w stosunku do innych obszarów kraju. „Zaludnienie miasteczek Litwy i Białorusi w XVI i pierwszej połowie XVII w.” to tytuł trzeciego opracowania zawartego w tej książce. Autor, obok analizy kwestii migracji i liczebności dymów, dokonał w nim próby ustalenia wielkości zaludnienia miasteczek na wspomnianym obszarze.

Dwa kolejne artykuły dotyczą gospodarki w małych miastach. Pierwszy („Miasteczka Białorusi i Litwy jako ośrodki handlu w XVI i pierwszej połowie XVII w.”) to analiza handlu w miastach na trzech poziomach: lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. Kończy go próba odpowiedzi na pytanie o wpływ działalności handlowej na strukturę zawodową i społeczną w małych miastach. Drugi artykuł „Kierunki produkcji rze-

mieślniczej i przemysłowej w miasteczkach Białorusi i Litwy (XVI do połowy XVII wieku)” to omówienie rodzajów i sposobów organizacji rzemiosła i przemysłu na terenie ośrodków miejskich Wielkiego Księstwa Litewskiego.

„Gospodarcze, prawne i etniczne osobliwości sieci miejskiej ziem Wielkiego Księstwa Litewskiego w XVI–XVII w.” to tytuł artykułu, w którym S. Alexandrowicz przedstawił na konkretnych przykładach sytuacje niepasujące do ogólnego wyobrażenia o powstawaniu i funkcjonowaniu ośrodków miejskich. Siódme opracowanie, „Rola miast i miasteczek w przemianach kulturalnych i językowych na ziemiach Białorusi w XVI–XVIII wieku”, to pod wieloma względami praca nowatorska. Autor jako pierwszy zwrócił w nim uwagę na rolę, jaką odgrywały miasta w szerzeniu kultury polskiej i polonizacji ówczesnego społeczeństwa. Jest to o tyle ważne, że w historiografii podkreślana jest głównie rola szlachty w tym procesie. Artykuł „Osadnictwo żydowskie na ziemiach litewsko-białoruskich od XV do XIX wieku (cechy szczególne)” to podsumowanie badań S. Alexandrowicza kwestii wpływu ludności żydowskiej i jej wpływu na gospodarkę miast Wielkiego Księstwa Litewskiego. Ostatni artykuł przybliży czytelnikowi dzieje miasta Łosice leżącego w ziemi mielnickiej od XIII do końca XVIII w. Dodatkowo zawarte są w nim: wykaz przywilejów królewskich wystawianych Łosicom, tekst nadania prawa magdeburskiego temu miastu z 1505 r. i lista starostów łosickich.

Drugą część pracy stanowią wspomniane materiały źródłowe. Dotyczą one miasta Lubcza położonego w województwie nowogrodzkim w dobrach Radziwiłłów. Są to: opis zabudowy miasta z 1644 r. i jego ordynacja z 1647 r. Ponadto zawarte są dwa nowe źródła niepublikowane dotychczas, których edycję przygotował do druku T. Kempa. Są to przywileje Lubcza na prawo magdeburskie, oraz inwentarz miasta z 1651 r. Dodatkiem do pracy jest mapa przedstawiająca sieć urbanistyczną Wielkiego Księstwa Litewskiego około 1650 r. Jest ona o tyle cenna, że uwzględnia poprawione granice województw z XVI w. według ustaleń Michaiła Spiridonowa.

Andrzej Buczyło (Toruń)